

C o m e n t e m i s u g g e r i m

LLIBRES

R. DRIVER, E. GUESNE i A. TIBERGHIEU

IDEAS CIENTÍFICAS EN LA INFANCIA Y LA ADOLESCENCIA

Ministerio de Educación y Ciencia y Ediciones Morata, S.A. Madrid, 1989. 307 pàgs.

No és habitual que en el camp de l'aprenentatge de les ciències experimentals es facin publicacions com aquesta, ja que massa sovint els investigadors en didàctica de les ciències només informen dels resultats de les seves investigacions en la multitud de revistes especialitzades que es publiquen arreu del món.

Les autores del text, excel·lents investigadores, també, en la didàctica de les ciències, han recopilat i estructurat els principals treballs sorgits al voltant de les concepcions científiques dels estudiants d'edats compreses entre els onze i els setze anys. Els escolars inicien l'aprenentatge de les ciències amb les seves pròpies idees i interpretacions dels fenòmens que van a estudiar, fins i tot quan encara no han rebut una instrucció sistemàtica en aquestes matèries. Les seves idees són el resultat natural de l'experiència quotidiana respecte a les activitats físiques pràctiques, dels comentaris d'altres persones i de la influència dels mitjans de comunicació social.

Aquest llibre documenta i explora els conceptes infantils i adolescents pel que fa referència a diversos fenòmens naturals. Cada capítol se centra en una determinada àrea temàtica o classe de fenòmens com: la llum, la calor, la força i el moviment, l'estructura de la matèria i la seva conservació en les transformacions físiques i químiques, l'electricitat i la terra com un cos còsmic. De la mateixa manera que succeeix amb les àrees temàtiques, els capítols difereixen entre ells en diversos aspectes. Alguns, per exemple, presenten una visió general del que se sap actualment sobre el pensament infantil en relació a una àrea temàtica concreta, d'acord amb els descobriments realitzats per diferents estudis duts a terme a llocs també diferents. Altres estan elaborats des de la perspectiva de l'estudi de casos al voltant de les idees manifestades pels nens a classe i de la seva

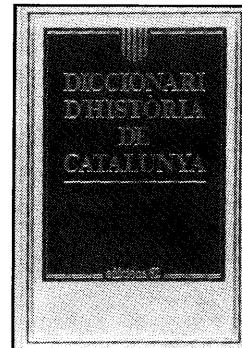
modificació mitjançant un ensenyament específic.

En el primer i últim capítol s'analitzen les implicacions que tenen les idees científiques en allò que fa referència a l'aprenentatge de les ciències i la forma en què aquestes idees canvien i es transformen a mesura que l'ensenyament progressa, tenint sempre present que el model del canvi conceptual és un procés a llarg termini.

Driver, Guesne i Tiberghien reuneixen en aquesta obra les experiències de diversos professors de ciències de distintes parts del món, els treballs dels quals se centren en un mateix objectiu: proporcionar una visió clara del món conceptual dels nens que componen les nostres aules, de forma que s'afavoreixi el seu ensenyament i que l'aprenentatge resulti més atractiu tant per als alumnes com per als professors.

Agustí Salvat Altés

Didàctica de les Ciències Experimentals

J. MESTRES (dir.)

J.M. SALRACH i J. TERMES (assessors)

DIICCIONARI D'HISTÒRIA DE CATALUNYA

Edicions 62.

Barcelona, 1992.

Quina és la utilitat d'un diccionari d'història? I d'història de Catalunya? Quina importància li donen els especialistes? Quin aprofitament poden fer els estudiants? Quina repercussió social té una obra d'aquestes característiques? Hi ha una tendència o un corrent de pensament a l'obra en general? Com es coordina la feina de tantes persones?

Hem volgut començar plantejant preguntes per obrir el debat i intentar resoldre alguns dubtes i fer-ne aparèixer de nous, en comptes de, simplement, deixar constància d'una lectura personal del diccionari. Són preguntes que segurament es farà el lector o, potser se les hauria de fer, i que amb tota seguretat s'han fet els autors de l'obra o, almenys, se les haurien d'haver fet.

Aquest diccionari d'Història de Catalunya no té una relació directa amb la Història de Catalunya dirigida per Pierre Vilar, ja que ha estat elaborat amb independència d'aquesta, tot i que presenta el mateix format d'edició i en algunes veus s'ha inclòs un apartat de "lectures", força interessant, que indica quins volums i quines pàgines

tracten el tema a l'obra general.

El diccionari ve a omplir un buit important donada la manca de treballs d'aquest abast al nostre país. Cal però anomenar alguna obra precedent que ha tingut una certa importància. Així, cal fer esment del "Ictineu. Diccionari de les Ciències de la Societat als Països Catalans (segles XVIII-XIX)", d'Edicions 62, una de F. Artal, P. Gabriel, E. Lluch i F. Roca (comp.), de l'any 1979, un estat de la qüestió dels estudis socials, balanç crític i síntesi de la producció científica apareguda als Països Catalans fins aquell moment, un treball que volia ser un punt de reflexió envers el passat i d'inici d'una nova etapa en l'evolució de l'estudi de la societat en un context democràtic.

En aquest diccionari la història de Catalunya ha estat classificada en conceptes, fets i idees històriques, personatges, organismes de la vida cultural i institucions, d'història, però també d'economia, de dret o de religió, tot desordenat en el temps, però unificat a través de l'alfabet. La història així presentada vol ser una ajuda a qui davant d'un text històric vulgui aclarir un dubte o saber quelcom més d'un personatge, de manera ràpida, accedint a les idees principals o per situar un concepte o un esdeveniment en un context.

Un diccionari d'aquestes característiques té més importància del que podria semblar en un principi. El repte dels autors era aportar una informació actualitzada, recollint les últimes investigacions històriques, acompanyada d'una bibliografia posada al dia. Però el camp conceptual i factual de la història de Catalunya no és fàcil de definir i, a més a més, el coneixement històric varia constantment, perquè com tot coneixement social està lligat a les concepcions de les societats de cada moment. Aquestes dificultats han estat afrontades amb rigor per les més de 150 persones que han intervingut en la confecció del diccionari, principalment historiadors i historiadores, però també arqueòlegs, filòlegs, juristes, etnògrafs, arxivers, antropòlegs, arquitectes,... Molts són experts en quan al contingut de les veus que han hagut de redactar, d'altres són una bona representació del treball d'investigació històrica que s'està portant a terme actualment al nostre país. És evident que el nombre de col.laboradors no podia ser il·limitat, encara que ja s'hagin sentit les primeres crítiques per algunes entrades que no acaben de ser una bona síntesi d'algunes poblacions o d'algun personatge, i per a les quals es reclamen especialistes millors coneixedors d'aquestes realitats. Però aquestes crítiques són inevitables. No sempre la síntesi d'una ciutat ha estat feta per l'historiador local més preparat o més consensuat, ni tampoc totes les veus han estat elaborades per cada un dels millors especialistes,

això també és elemental, però era això possible? No. El que no podem negar és la utilitat del diccionari com una primera aproximació al contingut històric, com tampoc es pot negar l'encert d'incloure una referència bibliogràfica en determinades entrades.

A l'hora de la selecció de les veus s'han seguit dos criteris. El primer de territorialitat ha estat aplicat amb caràcter reduccionista, encara que durant la baixa edat mitjana i part de la moderna s'han tingut en compte els regnes i territoris lligats a la Corona d'Aragó. Alguns personatges no catalans han estat inclosos per la seva relació i influència directa en la història de Catalunya. El segon criteri que s'ha tingut en compte ha estat el de temps històric. Així la primera entrada és la de la hominització i l'última l'Estatut de 1979, encara que en quan els personatges vius la informació arriba fins a l'actualitat. Aquests personatges han estat inclosos si van néixer abans de 1920.

L'abast del diccionari és la història com a disciplina i s'han refusat veus molt generals, no específiques del camp històric. És aquesta una feina important que s'ha d'agrair als autors, ja que la història necessita, com a disciplina científica, intents seriosos d'anàlisi epistemològic que defineixin des de diferents perspectives quin és el cos teòric propi d'aquesta, que la diferencia d'altres àrees de coneixement social i, al mateix temps, què és el que la història ha aportat o pot aportar al coneixement de la societat actual com a part del seu bagatge cultural.

Però continuem amb el plantejament de preguntes inicial. Quina utilitat té el diccionari? Sembla que ja ha estat contestada quan dèiem que la de ser una primera aproximació al contingut històric, ni més ni menys, tant per a estudiants com per a persones d'altres àrees de coneixement, també pels propis historiadors per a consultes puntuals. No podem demanar que un diccionari sigui un aprofundiment a temes historiogràfics, sinó que presenti la informació de manera clara i concisa, de fàcil consulta i que ens presenti les diverses interpretacions que puguin existir de fets, conceptes o idees històriques controvertides. I això no vol que sigui neutral, existeix potser l'explicació històrica neutral? No. Podem demanar a algú que faci una explicació neutral de la Guerra Civil espanyola? I del franquisme? No. Podem demanar, això sí, els criteris ideològics que justifiquen una determinada interpretació i una valoració d'altres perspectives, utilitzant l'explicació històrica, causal o intencional, com a mètode científic.

Us voldríem convidar a fer un exercici per valorar el contingut del diccionari, evitant així que ara entrem en altres consideracions de caire ideològic. Si podeu tenir el diccionari a les vostres mans consulteu algunes veus que

us siguin familiars, com ara la vostra població o algun personatge que conegueu, consulteu també algunes veus que us semblin especialment conflictives. I per últim us convidem a que compareu diversos personatges, potser polítics, com ara els diversos presidents de la Generalitat de Catalunya, quin tractament reben o quin espai es dedica a cadascú. Tot plegat un exercici crític força interessant.

I per últim, quina història se'ns ofereix? Únicament una història política i factual? O s'ha plantejat una història nova i renovada? Una primera valoració, reconeixem que superficial, pot fer-se comptabilitzant els percentatges en el tractament de les diferents matèries. Es comprova ràpidament un gran pes de la baixa edat mitjana i dels segles XIX i XX, també una majoria de les biografies. Tot això ens fa pensar que hi ha èpoques històriques de les quals manquen molts estudis, ja que reben poca atenció per part dels investigadors. D'altra banda els temes de dret, economia, oficis, etnografia, religió,...., tenen poc pes en el conjunt del diccionari, però no podem culpar solament als autors o als coordinadors, sinó a la mateixa situació de la historiografia catalana i a la situació de la nova concepció de la història al nostre país, que tot just començar a adquirir importància, i que a poc a poc a d'anar posant davant d'altres qüestions la necessitat de fer una història de totes les persones, i de la seva diversitat en les maneres de viure i de pensar.

Benvingut sigui aquest Diccionari de la Història de Catalunya. Hem volgut plantejar la necessitat d'una reflexió crítica envers d'aquest tipus d'obres, però també hem afirmat la importància d'aquest treball que és un esforç de concreció i de definició d'un vocabulari propi de la nostra història. No oblidem però que, com afirmà Pierre Vilar, la història és relació en el temps, però també relació en l'espai, i que conèixer el nostre passat, coneixen millor a nosaltres mateixos, vol dir reivindicar la nostra identitat, però també comprendre i acceptar millor als altres.

Antoni Santisteban Fernández

COLL, C., POZO, J.I., SARABIA, B., VALLS, E.
LOS CONTENIDOS EN LA REFORMA. ENSEÑANZA Y APRENDIZAJE DE CONCEPTOS, PROCEDIMIENTOS Y ACTITUDES.

Editorial Santillana. Madrid, 1992.

MAURI, T., VALLS, E., GOMEZ, I.
ELS CONTINGUTS ESCOLARS . EL TRACTAMENT EN EL CURRÍCULUM.

Editorial ICE- GRAO. Barcelona, 1992.

No sempre passa que a mesura que un avança la lectura d'un llibre se senti cada vegada mes engrescat i que es descobrexien coses com «això és el que faltava per entendre...», «és un llibre molt útil per....» «he de recomanar-ho a...».

Aquest tipus d'experiència lectora gratificant i enriquidora la proporcionen els dos llibres -ambdós de darrera publicació- que ara comentem. Potser molts de vosaltres ja en teniu notícia d'ells, i fins i tot ja els heu llegit; en qualsevol cas voldria compartir la meua lectura amb vosaltres i exposar allò que he trobat més interessant

Els dos llibres tenen moltes coses en comú: el tema (els continguts curriculars); la intenció -totalment assolida- de clarificar aspectes relacionats amb aquests continguts (les característiques definitòries, els trets diferencials, els tipus de continguts (conceptuals, procedimentals i actitudinals); què suposa aprendre'ls i ensenyar-los; la referència continuada a la Reforma del sistema educatiu, tal como queda expressada en el Marc Curricular i en els Disseny Curriculars Base; la competència dels autors (C. Coll, J.I. Pozo, B. Sarabia i Enric Valls; T. Mauri, E. Valls i I. Gómez). Que un dels autors sigui persona molt propera, coneguda i apreciada per nosaltres, afegeix un nou incentiu a la seva lectura.

Malgrat aquestes coincidències, no són llibres que es repeteixen; ben al contrari, diríem que es complementen, en el sentit que cadascun d'ells aprofundeix certs aspectes no tractats o menys tocats per l'altre llibre, oferint-s'hi un tractament original del tema dels continguts. Dit amb altres paraules: convé llegir-los tots dos, perquè la lectura d'un no ens «allibera» de la lectura de l'altre.

«Los contenidos de la Reforma. Enseñanza-aprendizaje de conceptos, procedimientos y actitudes.»

Els autors aborden de forma sistemàtica, amb un llenguatge molt entenedor i d'acord amb un esquema comú, aspectes tan interessants com: què son i què tenen d'específic cadascun dels continguts; com es poden